

Cytaty

Excellence is an art won by training and habituation: we do not act rightly because we have virtue or excellence, but we rather have these because we have acted rightly; “these virtues are formed in man by his doing the actions”; we are what we repeatedly do. Excellence, then, is not an act but a habit: “the good of man is a working of the soul in the way of excellence in a complete life; ...for as it is not one swallow or one fine day that makes a spring, so it is not one day or a short time that makes a man blessed and happy.” — Durant W., *The story of philosophy: the lives and opinions of the greater philosophers*, 1962, p. 74.

For too long, second language teaching has been dominated by an emphasis on communication, but accurate communication depends largely on an extensive knowledge of vocabulary. — Folse K.S., *Myths about teaching and learning second language vocabulary: what recent research says*, 2004, p. 10.

Learning a language entails learning numerous aspects about that language, including its pronunciation, writing system, syntax, pragmatics, rhetorical modes for reading and composition, culture, and spelling, but the most important aspect is vocabulary. — Folse K.S., *Myths about teaching and learning second language vocabulary: what recent research says*, 2004, p. 1.

[...] no language is justly studied merely as an aid to other purposes. It will in fact better serve other purposes, philological or historical, when it is studied for love, for itself. — Tolkien J.R.R., *English and Welsh, [w:] The monsters and the critics, and other essays*, ed. C. Tolkien, 1997, p. 189.

Success in language learning is determined by a simple equation: invested time + interestedness = result. — Lómb K., *Polyglot: how I learn languages*, 2008, p. 173.

The clumsiest literal translation is a thousand times more useful than the prettiest paraphrase. — Vladimir Nabokov

Es gibt keine schlechten schüler, es gibt nur miserable lernmethoden. — Sebastian Leitner

If learning a foreign language really is important to you, it's up to you to make time for it in your day. — John Fotheringham

If you know how to handle the verbs, you know how to handle the language. Everything else is just vocabulary. — Michel Thomas

No language is justly studied merely as an aid to other purposes. It will in fact better serve other purposes, philological or historical, when it is studied for love, for itself. — J.R.R. Tolkien

No man can be a good citizen if he is not at least in process of learning to speak the language of his fellow-citizens. — Theodore Roosevelt

No painting, no art, no photograph in the world can excite me as much as a printed page of text in a foreign language I can't read... yet. — Barry Farber

Self-education is, I firmly believe, the only kind of education there is. — Isaac Asimov

A year from now you will wish you had started today. — Karen Lamb

Piksele

	Lenovo C320	Nokia T20	Xiaomi Redmi 12
device pixels	1600 × 900 px	1200 × 2000 px	1080 × 2460 px
	1,78 : 1	1 : 1,67	1 : 2,28
screen pixels	1600 × 900 px	680 × 1133 px	396 × 816 px
	100 × 56 em	43 × 71 em	25 × 51 em
	1,78 : 1	1 : 1,67	1 : 2,06
pixel ratio	1,00	1,76	2,73
min-width	1600 px	640 px	390 px

Na podstawie: www.mydevice.io.

Esperanto <26>

basilevisso rz. królowa

basilevo rz. król

polska przym. polski
Polsko rz. Polska
czeska przym. czeski
Česko rz. Czechy
slovenska przym. słowacki
Slovensko rz. Słowacja

Języki w kinematografii

the king's letters (kor. 나랏말싸미), 2019. [wikipedia/ imdb]

okitsura (jap. 沖縄で好きになった子が方言すぎてツラすぎる), 2025. [wikipedia/ anime news network]

Serial językowy

#1 Cześć! P.T. z tej strony. To jest pierwszy odcinek mojej serii filmów o nauce języków obcych. Zapraszam do oglądania!

#? Поро кече! Тиде серийыште мый икымше гана интернетыште марла почеламутым лудам. Пагален ўжам.

Test liter i symboli

Czy font obsługuje te znaki: ħđǵ βδγ φθχ ħđǵ pi-al – — ——— ‹› «» ‘’ „” “” ... •
x

apostrof i cudzysłów definicyjny

Apostrof (◌'◌, w Unikodzie: U+02BC) to pojedynczy znak, który jest częścią wyrazu.

W lipcu '81 O'Brien wyrzucił Jimmy'ego z college'u za newage'owe poglądy.¹

I shouldn't've been talkin' to y'all's friends' parents.

Cudzysłów definicyjny (‘◌’, w Unikodzie: U+2018 i U+2019) to właściwie para znaków — cudzysłów otwierający i cudzysłów zamykający — które obejmują tekst, podobnie jak para nawiasów. Jest często używany do podawania znaczeń wyrazów i zwrotów w obcym języku.

Przymiotniki happy ‘szczęśliwy’ i sad ‘smutny’ to para antonimów.

Angielski zwrot to kick the bucket — dosł. ‘kopnąć w wiadro’ — znaczy ‘kopnąć w kalendarz, umrzeć’.

I nie robi na mnie wrażenia stanowisko konsorcjum Unicode, które zaleca używanie zamykającego cudzysłowu U+2019 w funkcji apostrofu.²

¹ Por.: A. Wolański, Edycja tekstów. Praktyczny poradnik, 2008, s. 63–64.

² Zob.: <https://tedclancy.wordpress.com/2015/06/03/which-unicode-character-should-represent-the-english-apostrophe-and-why-the-unicode-committee-is-very-wrong/>

Dialekty maryjskie w TschW

Źródło: Moisis A., Saarinen S., Tscheremissisches Wörterbuch, 2008. Wydanie cyfrowe z 2023 dostępne na stronie <https://doi.org/10.33341/sus.877>.

O = Ostdialekt

Ob₁ = Birsik, Čurajevo

Ob₂ = Birsik

Oka = Kaltasy, Čaškino

Okr = Krasnoufimsk, Nižnij Potam

Ok = Bolšoj Kilmez

M = Wiesen- bzw. Mitteldialekt

Ms = Sernur

Mm₁, Mm₂, Mm₃ = Morki

Mmu = Mari Ušem

Mwo = Wołga-Dialekt, Krasnyj Jar

Mup = Upša

NW = Nordwestdialekt

NW = Jaransk

W = West- bzw. Bergdialekt

W₁ = Koźmodemjansk, Jelasy

W₂ = Koźmodemjansk, Jatykovo

Ciekawostka alfabetyczna

W wielu alfabetach łacińskich, w tym w polskim czy angielskim, duża i mała litera i różnią się nie tylko wielkością. Duże i jest bez kropki, małe i ma kropkę: ⟨Ii⟩. Alfabet takie jak turecki czy azerski traktują te dwa kształty jak osobne litery: ⟨Iı⟩, ⟨İi⟩.

Duży igrek jest zazwyczaj symetryczny, podczas gdy mały igrek ma nóżkę zakręconą w lewo: ⟨Yy⟩. Alfabet takie jak tatarski czy baszkirski — choć grażdzańskie, a nie łacińskie — używają symetrycznych i zakręconych igreków oddzielnie: ⟨YŸ⟩, ⟨Yy⟩.

różne alfabety: ⟨Ii⟩

alfabet turecki: ⟨Iı⟩, ⟨İi⟩

różne alfabety: ⟨Yy⟩

alfabet tatarski: ⟨YŸ⟩, ⟨Yy⟩

Ubezdźwięcznienie spółgłosek

W rdzennie maryjskich wyrazach spółgłoska d, a w zapożyczeniach spółgłoski b, d, g i v są wymawiane dźwięcznie przed samogłoską, ale bezdźwięcznie przed spółgłoską i na końcu wyrazu.

kid — kiḍṣə — kidəṃ,

bloḡ — bloḡṣə — bloḡəṃ.

Przyrostki, poimki, spójniki i partykuły na d i g wymawia się przez ḍ i ḡ, jeśli następują po spółgłosce zwartej, zwarto-szczelinowej lub szczelinowej.

-dəmə: joćadəmə — mućaṣḍəmə,

gə́c: el gə́c — pö́rt gə́c.

Nazwy czasów

Poniżej 1. os. lp. czasownika tolaš (am) ‘przyjść’ w siedmiu czasach trybu oznajmującego.

Saarinen S., Mari, [w:] The Oxford guide to the Uralic languages, ed. M. Bakró-Nagy, J. Laakso, E. Skribnik, 2022.

tolampresent

toləmfirſt paſt

tolənaſecond paſt

tolam ələfirſt periphratic imperfect

tolam ulmaſſecond periphratic imperfect

tolənaſ ələfirſt periphratic perfect

tolənaſ ulmaſſecond periphratic perfect

O czasie przyszłym Saarinen pisze „there is no future tense” i słowem nie wspomina, że jego funkcję pełni czas teraźniejszy.

Bradley J., Luutonen J., Mari, [w:] The Uralic languages, ed. D. Abondolo, R.-L. Valijärvi, 2023.

tolampreſent/ non-paſt

toləmsimple paſt 1

tolənaſsimple paſt 2

tolam ələcompound imperfect I

tolam ulmaſcompound imperfect II

tolənaſ ələcompound perfect I

tolənaſ ulmaſcompound perfect II

Pisząc o języku maryjskim po polsku, czyli w języku, w którym w ogóle niewiele o Maryjczykach się pisze, napotyka się tu i ówdzie problemy natury terminologicznej. Jak bowiem opisać zjawiska językowe, której dotąd opisywane były w polskim językoznawstwie sporadycznie, jeśli w ogóle?

Martin Haspelmath we wstępie do swojej gramatyki języka lezgińskiego (A grammar of Lezgian, 1993) objaśnił, że odszedł od nieprzejrzystej tradycyjnej terminologii grama-

tycznej używanej przez sowieckich autorów, jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”, na rzecz terminów z ułatwiającą zapamiętanie zawartości opisową

Inną cechą, która przyczynia się do tego, że niniejsza gramatyka jest przyjazna dla czytelników, jest unikanie nieprzejrzystych etykiet kategorii gramatycznych, takich jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”. Zamiast tego zastosowano etykiety gramatyczne z ułatwiającą zapamiętanie zawartością opisową, takie jak „superelatiwus”, czy „czas przeszły dokonany”.

Transkrypcja i wymowa

Aa [a] — A wymawia się jak pol. <a>: ача ‘ojciec’, кава ‘niebo’.

Бб [b] — Б wymawia się jak pol. <b>: онaмбал ‘półka’.

Вв [v] — В wymawia się jak pol. <w>: вуй ‘głowa’, ава ‘matka’.

Гг [g] — Г wymawia się jak pol. <g>: кугу ‘duży’, йынгыр ‘dzwonek’.

Дд [d] — Д wymawia się jak pol. <d>: лудаш ‘czytać’, кундем ‘region’.

Ее [e/je] — Е na początku wyrazu, po samogłosce i po ь wymawia się jak pol. <je>: ер ‘jezioro’, каен ‘poszedł’, лумъен ‘bałwan’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <e>: пеш ‘bardzo’.

Жж [ž] — Ж wymawia się jak pol. <ž>: жап ‘czas’, кужу ‘długi’.

Зз [z] — З wymawia się jak pol. <z>: иза ‘starszy brat’, таза ‘zdrowy’. Przed и zawsze twardo, jak w pol. <Zimbabwe>: изи ‘mały’.

Ии [i] — И wymawia się jak pol. <i>: ир ‘dziki’, изи ‘mały’.

Йй [j] — Й wymawia się jak pol. <j>: йӱк ‘głos, dźwięk’, мый ‘ja’.

Кк [k] — К wymawia się jak pol. <k>: ик ‘jeden’, кок ‘dwa’.

Лл [l/ɫ] — Л przed ь, ю і я jest wymawiane miękko, jak <gli> we wł. <figlio>: вольык ‘bydło’, лювык ‘brudny, niechlujny’, коля ‘mysz’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е і и jest wymawiane twardo, jak pol. <l>: кол ‘ryba’, лум ‘śnieg’, олма ‘jabłko’. Przed е і и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

Мм [m] — М wymawia się jak pol. <m>: мо ‘co?’, эм ‘lekarstwo’.

Нн [n/ɲ] — Н przed ь, ю і я jest wymawiane miękko, jak pol. <ɲ>: тӱннык ‘komin’, нюстык ‘ponury’, арня ‘tydzień’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е і и jest wymawiane twardo, jak pol. <n>: кӱн ‘czyj?’, нунылан ‘dla nich’. Przed е і и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

Нн [ŋ] — Н wymawia się jak <n> w pol. <bank> lub jak <ng> w ang. <king>: ен ‘człowiek’, санга ‘czoło’, она ‘deska’.

Оо [o] — О wymawia się jak pol. <o>: мотор ‘ładny’, ошпоч ‘orzel bielik’.

Öö [ö] — Ö wymawia się jak w niem. <schön> lub fr. <fleur>: öртнөөр ‘siodło’, төр ‘płaski, równy’.

Пп [p] — П wymawia się jak pol. <p>: пу ‘drewno’, үп ‘włosy’.

Рр [r] — Р wymawia się jak pol. <r>: руш ‘Rosjanin’, яра ‘pusty’, поп ‘kreda’.

Сс [s] — С wymawia się jak pol. <s>: сөчнэ ‘świnia’, кас ‘wieczór’. Przed и zawsze twar-
do, jak w pol. <Singapur>: ситаш ‘wystarczy’.

Тт [t] — Т wymawia się jak pol. <t>: тул ‘ogień’, иктат ‘żaden, ani jeden’.

Уу [u] — У wymawia się jak pol. <u>: мут ‘słowo’, кугу ‘duży’.

ӮӮ [ü] — Ӯ wymawia się jak w niem. <über> lub fr. <sûr>: үй ‘masło’, күтү ‘stado’.

Чч [č] — Ч wymawia się jak pol. <č>: чүчү ‘wujek’, поч ‘ogon’.

Шш [š] — Ш wymawia się jak pol. <sz>: шүшпүк ‘słowik’, шупшаш ‘ciągnąć’.

Ъъ (twardy znak) — Ъ pisze się w wyrazach złożonych, w których pierwszy element kończy się twardą spółgłoską, a drugi zaczyna od e, ю lub я: йырьюж ‘atmosfera’, лумъен ‘bałwan’, оргъанда ‘pleksiglas’.

Ыы [ə] — Ы oznacza zredukowaną, centralną samogłoskę, jak <a> w ang. <ago> czy <coma>: ыр ‘kopiejka’, эрыкдымылык ‘niewola’.

Ьь (miękki znak) — Ъ wskazuje miękką wymowę liter л и н na końcu wyrazu lub przed literami innymi niż e, и, ю и я: мугыль ‘pogardliwie’, мыскынь ‘nieszczęsny’, вольык ‘bydło’, тўнык ‘komin’.

Ээ [e] — Э wymawia się jak pol <e>: эр ‘poranek’, куэ ‘brzoza’.

Юю [ju/ u] — Ю na początku wyrazu, po samogłosce i po ь wymawia się jak pol. <ju>: Юл ‘Wołga’, омью ‘senność’, йырьюж ‘atmosfera’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <u>: нюстык ‘ponury’.

Яя [ja/ a] — Я na początku wyrazu, po samogłosce i po ь wymawia się jak pol. <ja>: яндар ‘czysty’, ияш ‘pływać’, вўдьяжга ‘trzcina’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <a>: тўня ‘świat’.

Poniżej jest transkrypcja łacińska wyrazów z powyższego opisu.

ава	avá	изи	izí	кас	kas
арня	arńá	ик	ik	кок	kok
ача	ačá	иктат	iktát	кол	kol
вольык	vólək	ир	ir	коля	kolá
вуй	vuj	ияш	ijáš	көн	kön
вўдьяжга	vüdjažgá	йүк	jük	кугу	kugú
ен	jen	йынгыр	jəŋgər	кужу	kužú
ер	jer	йырьюж	jərjűž	кундем	kundém
жап	žap	кава	kavá	куэ	kué
иза	izá	каен	kajén	күтү	kütü

лудаш ludáš	оһамбал oḡambál	тўньык túńək
лум lum	оргъянда orgjandá	тўня túńá
лумъен lumjén	ошпоч ošpóč	ўй ўj
лювык lúvək	örtñör	ўп ўp
мо mo	пеш peš	чўчў čüčü
мотор motór	пор por	шупшаш šupšáš
мугылъ múgəlʹ	поч poč	шўшпык šúšpək
мут mut	пу pu	ыр ər
мый mäj	руш ruš	эм em
мыскынь mǎskəń	санга saŋgá	эр er
нунылан nunəlán	ситаш sitáš	эрыкдымылык érak-
нюстык nústək	сöсна sösna	dəmələk
олма olmá	таза tazá	Юл Jul
омыю oməjú	төр tör	яндар jandár
она oḡá	тул tul	яра jará

[Czy w słowach вўдъяжга і оргъянда spółgłoski д і г przed ь są wymawiane dźwięcznie czy bezdźwięcznie?]

Inne

Języki i dialekty maryjskie

Niniejszy artykuł rozpoczyna serię tekstów, w których będę przybliżał ten język czytelnikom na krajowym podwórku.

Poniżej przedstawiam ogólną charakterystykę języka maryjskiego, z kolei w następnych artykułach postaram się zgłębić różne zakamarki gramatyki i słownictwa maryjskiego. Zaczniemy od tego, że język maryjski należy do rodziny języków uralskich.

Bibliografia

Bradley J., Luutonen J., Mari, [w:] The Uralic languages, ed. D. Abondolo, R.L. Valijärvi, 2023.

Kangasmaa-Minn E., Mari, [w:] The Uralic languages, ed. D. Abondolo, 1998.

Riese T., Bradley J., Yefremova T., Mari (марий йылме): an essential grammar for international learners, 2022.

Saarinen S., Mari, [w:] The Oxford guide to the Uralic languages, ed. M. Bakró-Nagy, J. Laakso, E. Skribnik, 2022.

Opowieść językowa

Trzej bracia

E., urodzony w 1322

V., urodzony w 1324

L., urodzony w 1328

Poczekalnia

Alfabet maryjski i zarys wymowy

Klasyfikacja spółgłosek pod względem miejsca artykulacji:

spółgłoski wargowe: p b m v.

spółgłoski dwuwargowe: p b m.

spółgłoska wargowo-zębowa: v.

spółgłoski przedniojęzykowe: t d s z n r l š ž.

spółgłoski zębowe: t d s z n r l.

spółgłoski dźwięczne: š ž.

spółgłoski środkowojęzykowe: č ń ĺ.

spółgłoski tylnojęzykowe: k g ŋ.

Redukcja samogłosek (!)

Harmonia wokaliczna

Harmonia wokaliczna (samogłoskowa) to zjawisko fonetyczne polegające na tym, że poszczególne wyrazy składają się z samogłosek podobnych do siebie pod względem wybranych cech artykulacyjnych.

[...]

Poniżej podsumowanie podziału samogłosek pod kątem harmonii wokalicznej oraz wyboru samogłoski w przyrostkach:

[i e ə a] > e

[u o] > o

[ü ö] > ö

Do zrobienia

Тугеже [...] мыланем его высокопревосходительствылан возаш верештеш. [Wygod-ska 117] ‘W takim razie [...] będę musiał napisać do jego wysokiej ekscelencji.’

тугеже ‘więc, zatem, w takim razie’.

мыланем cel. od мый ‘ja’.

его высокопревосходительствылан cel. od его высокопревосходительство ‘jego wy-soka ekscelencja’. Высокопревосходительствылан to najdłuższy wyraz w przygotowa-nym dla serwisu Yandex Translate korpusie równoległym zawierającym ponad 370 ty-sięcy maryjsko-rosyjskich par zdań.

возаш (ем) ‘pisać’.

верештеш 3. os. lp. od верешташ (ам) ‘dostać się, znaleźć się, natknąć się’. Forma 3. os. lp. jest używana w konstrukcjach ‘(komuś) trzeba (zrobić), (ktoś) musi (zrobić)’.

Высокопревосходительствылан to najdłuższy wyraz w przygotowanym dla serwisu Yandex Translate korpusie równoległym zawierającym ponad 370 tysięcy maryjsko-rosyjskich par zdań. Wyraz pochodzi z maryjskiego tłumaczenia książki Emmy Wygod-skiej pt. Пламя гнева (mar. Шыде тул, pol. ‘płomień gniewu’), a konkretnie ze zdania: тугеже [...] мыланем его высокопревосходительствылан возаш верештеш ‘w takim razie [...] będę musiał napisać do jego wysokiej ekscelencji’.

Закондымылыкыштлан нунылан тўлалтеш. ‘Za ich nieprawość będzie im zapłacone.’

закон ‘prawo, reguła’

закон-дәмә ‘bezpawny’

закон-дәмә-ләк ‘nieprawość, bezprawie’

закон-дәмә-ләк-әшт ‘ich nieprawość’

закон-дәмә-ләк-әшт-лан ‘za ich nieprawość’

Zakondәмәләкәштлан to najdłuższy wyraz w maryjskim Nowym Testamencie. Jest czę-ścią zdania z Drugiego Listu św. Piotra (2,13): zakondәмәләкәштлан nunәлан тўлалтеш ‘za ich nieprawość będzie im zapłacone’.

Inną ciekawostką z tego zdania jest podwójny celownik (z przyrostkiem лан):

закондымылыкышт 'ich nieprawość'

закондымылыкышт-лан 'za ich nieprawość'

нуно 'oni'

нуны-лан 'im, dla nich'

Czasowniki takie jak тўлаш 'płacić' i тўлалташ 'być płaconym' łączą się z dwoma celownikami, żeby pokazać, komu i za co się płaci.

Мыйын шылтен кийыктымем теве, тудо пеш тыглай ой: ик шўм гына пўсын ужеш. Шинча дене эн тўнжым ужын от шукто.

Теве мўнўын икмахатем, тўдў пиш проста: йанг доно веле яжон ужаш лиэш. Сек керал сўнзальан ак кай.

Ўнгын ўмыржў айдемын нарак, тудо кокла шот дене шымле ий ила. Ўнтў 'pu-chacz' to najkrótszy wyraz zawierający wszystkie trzy charakterystyczne dla języka marijskiego litery alfabetu: н, ө, ў.

Źródła

Wasiljew = Васильев В.Н., Русско-марийский разговорник, 2004.

Wygodska = Выгодская Э., Шыде тул, кус. А.С. Смирнов, 1954.

ODSŁOWNIK

ODSŁOWNIK (odsłownik twierdzący) ma przyrostek -маш/ -ымаш.

„am” „em”

odsl.-маш-ымаш

Czasowniki

Tryb oznajmujący: czas teraźniejszy

Czas teraźniejszy to właściwie czas teraźniejszo-przyszły.

„am” „em”

1. os. lp.-ам-ем

2. os.-ат-ет

3. os.-еш-а

1. os. lm.-ына-ена

2. os.-ыда-еда

3. os.-ыт-ат

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

ужаш (ам) ‘widzieć’: ужам, ужат, ужеш, ужена, ужыда, ужит.

ончаш (ем) ‘patrzeć’: ончем, ончет, онча, ончена, ончеда, ончат.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty I

„am” „em”

1. os. lp.-ым-ышым

2. os.-ыч-ышыч

3. os.-Е-ыш

1. os. lm.-на-ышна

2. os.-да-ышда

3. os.-ыч-ышт

Koncówki -на і -да w formach 1. і 2. os. lm. (obu koniugacji) mogą być akcentowane lub nie.

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

лудаш (ам) ‘czytać’: лудым, лудыч, лудо, лудна, лудда, лудыч.

возаш (ем) ‘pisać’: возышым, возышыч, возыш, возышна, возышда, возышт.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty II

Przyrostki tradycyjnych form analitycznych:

„am” „em”

1. os. lp.-ын улам-ен улам

2. os.-ын улат-ен улат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ын улына-ен улына

2. os.-ын улыда-ен улыда

3. os.-ын улыт-ен улыт

Przyrostki form syntetycznych:

„am” „em”

1. os. lp.-ынам-енам

2. os.-ынат-енат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ынна-енна

2. os.-ында-енда

3. os.-ыныт-еныт

Poniżej syntetyczne formy bardzo regularnych czasowników:

шочаш (ам) ‘urodzić się’: шочынам, шочынат, шочын, шочынна, шочында, шочыныт.

колаш (ем) ‘umrzeć’: коленам, коленат, колен, коленна, коленда, коленыт.

Tryb chcący: czas teraźniejszy

„am” „em”

1. os. lp.-нем-ынем

2. os.-нет-ынет

3. os.-неже-ынеже

1. os. lm.-нена-ынена

2. os.-неда-ынеда

3. os.-нешт-ынешт

Tryb rozkazujący

„am” „em”

1. os. lp. —

2. os.(jak to nazwać?)-E

3. os.-шЕ/ -жЕ-ыжЕ

1. os. lm.(-ына)(-ена)

2. os.-ca/ -за-ыза

3. os.-ышт-ышт

W 1. os. lm. używa się form trybu oznajmującego, np. лудына ‘czytamy; czytamy’, возена ‘piszemy; piszemy’. Przyrostki -ca/ -за w formach 2. os. lm. (obu koniugacji) są nieakcentowane.

Dopełniacz

Przyrostkiem dopełniacza jest -н/ -ын.

mian.dop.

ача ‘ojciec’ачан

эрге ‘syn’эргын

чүчү ‘wujek’чүчүн

ўдыр ‘córką’ўдырын

Celownik

Przyrostkiem celownika jest -лан.

mian.cel.

ача ‘ojciec’ачалан

эрге ‘syn’эргылан

чүчү ‘wujek’чүчүлан

ўдыр ‘córką’ўдырлан

Przyrostek -лан może być akcentowany lub nie; w tym drugim przypadku akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Inessivus

Przyrostkiem inessivu jest -ште/ -ыште.

mian.iness.

ола ‘miasto’олаште

корно ‘droga’корнышто

пасу 'pole'пасушто

пӱрт 'dom'пӱртыштӱ

Illatiwus

Przyrostkiem illatiwu jest -ш(кЕ)/ -ыш(кЕ).

mian.illat.

ола 'miasto'олаш(ке)

корно 'droga'корныш(ко)

пасу 'pole'пасуш(ко)

пӱрт 'dom'пӱртыш(кӱ)

Latiwus

Przyrostkiem latiwu jest -ш/ -еш/ -эш.

mian.lat.

ола 'miasto'олаш

корно 'droga'корнеш

пасу 'pole'пасуэш

пӱрт 'dom'пӱртеш

Rzeczowniki zakończone na [j] odmieniają się regularnie, ale należy zwrócić uwagę na pisownię, np. мӱй 'miód' : мӱеш.

Komitatiwus

Przyrostkiem komitatiwu jest -ге. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.

mian.kom.

ОняОняге

ОшалгеОшалгыге

ОроптиОроптиге

ОшалякОшалякге

Przyrostek komitatiwu jest akcentowany.

Komparatiwus

Przyrostkiem komparatiwu jest -ла. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.
mian.komp.

ОняОняла

ОшалгеОшалгыла

ОроптиОроптила

ОшалякОшалякла

Przyrostek komparatiwu jest nieakcentowany, więc akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Drachenfutter rn. ‘jedzenia dla smoka’. Od Drache rm. ‘smok’ i Futter rn. ‘pożywienie, karma’. W przenośni Drachenfutter oznacza upominek, np. kwiaty lub słodczyce, dla bliższej osoby, która się gniewa.

Słownictwo

Пешкыде ‘twardy’ i пушкыдо ‘miękki’ to para zaskakująco podobnych antonimów.

Najdłuższe słowa

W korpusie są trzy 20-literowe rodzime słowa:

лўдыкшыдымылыкыштан

сонтырапочкалышымат

тургыжландарымыланна

Słownictwo maryjskie

Кумытло ‘trójca’

apostrof i cudzysłów definicyjny

Apostrof (’), w Unikodzie: U+02BC) to pojedynczy znak, który jest częścią wyrazu.

W lipcu ’81 O’Brien wyrzucił Jimmy’ego z college’u za newage’owe poglądy.¹

I shouldn't've been talkin' to y'all's friends' parents.

Cudzysłów definicyjny (‘◌’, w Unikodzie: U+2018 i U+2019) to właściwie para znaków — cudzysłów otwierający i cudzysłów zamykający — które obejmują tekst, podobnie jak para nawiasów. Jest często używany do podawania znaczeń wyrazów i zwrotów w obcym języku.

Przymiotniki happy ‘szczęśliwy’ i sad ‘smutny’ to para antonimów.

Angielski zwrot to kick the bucket — dosł. ‘kopnąć w wiadro’ — znaczy ‘kopnąć w kalendarz, umrzeć’.

I nie robi na mnie wrażenia stanowisko konsorcjum Unicode, które zaleca używanie zamykającego cudzysłowa U+2019 w funkcji apostrofu.²

¹ Por.: A. Wolański, Edycja tekstów. Praktyczny poradnik, 2008, s. 63–64.

² Zob.: <https://tedclancy.wordpress.com/2015/06/03/which-unicode-character-should-represent-the-english-apostrophe-and-why-the-unicode-committee-is-very-wrong/>

Dialekty maryjskie w TschW

Źródło: Moisis A., Saarinen S., Tschermisches Wörterbuch, 2008. Wydanie cyfrowe z 2023 dostępne na stronie <https://doi.org/10.33341/sus.877>.

O = Ostdialekt

Ob₁ = Birsk, Čurajevo

Ob₂ = Birsk

Oka = Kaltasy, Čaškino

Okr = Krasnoufinsk, Nižnij Potam

Ok = Bolšoj Kilmez

M = Wiesen- bzw. Mitteldialekt

Ms = Sernur

Mm₁, Mm₂, Mm₃ = Morki

Mmu = Mari Ušem

Mwo = Wołga-Dialekt, Krasnyj Jar

Mup = Upša

NW = Nordwestdialekt

NW = Jaransk

W = West- bzw. Bergdialekt

W₁ = Koźmodemjansk, Jelasy

W₂ = Koźmodemjansk, Jatykovo

Spółgłoski

Ubezdźwięcznienie spółgłosek

W rdzennie maryjskich wyrazach spółgłoska d, a w zapożyczeniach spółgłoski b, d, g i v są wymawiane dźwięcznie przed samogłoską, ale bezdźwięcznie przed spółgłoską i na końcu wyrazu.

kiɖ — kiɖʂə — kiɖəm,

bloɖ — bloɖʂə — bloɖəm.

Przyrostki, poimki, spójniki i partykuły na d i g wymawia się przez ɖ i ɖʂ, jeśli następują po spółgłosce zwartej, zwarto-szczelinowej lub szczelinowej.

-dəmə: joɖadəmə — muɖaʂdəmə,

gəɖ: el gəɖ — pört ɖəɖ.

Nazwy czasów

Poniżej 1. os. lp. czasownika tolaš (am) ‘przyjść’ w siedmiu czasach trybu oznajmującego.

Saarinen S., Mari, [w:] The Oxford guide to the Uralic languages, ed. M. Bakró-Nagy, J. Laakso, E. Skribnik, 2022.

tolampresent

toľǫmfirst past

tolǫnamsecond past

tolam ǫľǫfirst periphrastic imperfect

tolam ulmašsecond periphrastic imperfect

tolǫnam ǫľǫfirst periphrastic perfect

tolǫnam ulmašsecond periphrastic perfect

O czasie przyszłym Saarinen pisze „there is no future tense” i słowem nie wspomina, że jego funkcję pełni czas teraźniejszy.

Bradley J., Luutonen J., Mari, [w:] The Uralic languages, ed. D. Abondolo, R.-L. Valijärvi, 2023.

tolampresent/ non-past

toľǫmsimple past 1

tolǫnamsimple past 2

tolam ǫľǫcompound imperfect I

tolam ulmašcompound imperfect II

tolǫnam ǫľǫcompound perfect I

tolǫnam ulmašcompound perfect II

Pisząc o języku maryjskim po polsku, czyli w języku, w którym w ogóle niewiele o Maryjczykach się pisze, napotyka się tu i ówdzie problemy natury terminologicznej. Jak bowiem opisać zjawiska językowe, której dotąd opisywane były w polskim językoznawstwie sporadycznie, jeśli w ogóle?

Martin Haspelmath we wstępie do swojej gramatyki języka lezgińskiego (A grammar of Lezgian, 1993) objaśnił, że odszedł od nieprzejrzystej tradycyjnej terminologii gramatycznej używanej przez sowieckich autorów, jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”, na rzecz terminów z ułatwiającą zapamiętanie zawartości opisową

Inną cechą, która przyczynia się do tego, że niniejsza gramatyka jest przyjazna dla czytelników, jest unikanie nieprzejrzyстых etykiet kategorii gramatycznych, takich jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”. Zamiast tego zastosowano etykiety gramatyczne z ułatwiającą zapamiętanie zawartością opisową, takie jak „superelatiwus”, czy „czas przeszły dokonany”.

Transkrypcja i wymowa

Аа [a] — А wymawia się jak pol. <a>: ача ‘ojciec’, кава ‘niebo’.

Бб [b] — Б wymawia się jak pol. <b>: онамбал ‘półka’.

Вв [v] — В wymawia się jak pol. <w>: вуй ‘głowa’, ава ‘matka’.

Гг [g] — Г wymawia się jak pol. <g>: кугу ‘duży’, йынтыр ‘dzwonek’.

Дд [d] — Д wymawia się jak pol. <d>: лудаш ‘czytać’, кундем ‘region’.

Ее [e/je] — Е na początku wyrazu, po samogłosce i po ь wymawia się jak pol. <je>: ер ‘jezioro’, каен ‘poszedł’, лумъен ‘bałwan’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <e>: пеш ‘bardzo’.

Жж [ž] — Ж wymawia się jak pol. <ž>: жап ‘czas’, кужу ‘długi’.

Зз [z] — З wymawia się jak pol. <z>: иза ‘starszy brat’, таза ‘zdrowy’. Przed и zawsze twardo, jak w pol. <Zimbabwe>: изи ‘mały’.

Ии [i] — И wymawia się jak pol. <i>: ир ‘dziki’, изи ‘mały’.

Йй [j] — Й wymawia się jak pol. <j>: йук ‘głos, dźwięk’, мый ‘ja’.

Кк [k] — К wymawia się jak pol. <k>: ик ‘jeden’, кок ‘dwa’.

Лл [l/ɫ] — Л przed ь, ю і я jest wymawiane miękko, jak <gli> we wł. <figlio>: вольык ‘bydło’, лювык ‘brudny, niechłujny’, коля ‘mysz’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е і и jest wymawiane twardo, jak pol. <l>: кол ‘ryba’, лум ‘śnieg’, олма ‘jabłko’. Przed е і и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

Мм [m] — М wymawia się jak pol. <m>: мо ‘co?’, эм ‘lekarstwo’.

Нн [n/ɲ] — Н przed ь, ю і я jest wymawiane miękko, jak pol. <ɲ>: тўнык ‘komin’, нюстык ‘ponury’, арня ‘tydzień’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е і и jest wymawiane twardo, jak pol. <n>: кӧн ‘czyj?’, нунылан ‘dla nich’. Przed е і и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

- Нн [ɲ] — Н wymawia się jak <ɲ> w pol. <bank> lub jak <ŋ> w ang. <king>: ен ‘człowiek’, санга ‘czoło’, онга ‘deska’.
- Оо [o] — О wymawia się jak pol. <o>: мотор ‘ładny’, ошпоч ‘orzeł bielik’.
- Ӧӧ [õ] — Ӧ wymawia się jak w niem. <schön> lub fr. <fleur>: ӧртнӧр ‘siodło’, тӧр ‘płaski, równy’.
- Пп [p] — П wymawia się jak pol. <p>: пу ‘drewno’, ӱп ‘włosy’.
- Рр [r] — Р wymawia się jak pol. <r>: руш ‘Rosjanin’, яра ‘pusty’, поп ‘kreda’.
- Сс [s] — С wymawia się jak pol. <s>: сӧсна ‘świnia’, кас ‘wieczór’. Przed и zawsze twar-
do, jak w pol. <Singapur>: ситаш ‘wystarczy’.
- Тт [t] — Т wymawia się jak pol. <t>: тул ‘ogień’, иктат ‘żaden, ani jeden’.
- Уу [u] — У wymawia się jak pol. <u>: мут ‘słowo’, кугу ‘duży’.
- ӮӮ [ü] — Ӯ wymawia się jak w niem. <über> lub fr. <sûr>: ӱй ‘masło’, кӱтӱ ‘stado’.
- Чч [č] — Ч wymawia się jak pol. <č>: чӱчӱ ‘wujek’, поч ‘ogon’.
- Шш [š] — Ш wymawia się jak pol. <sz>: шӱшпых ‘słowik’, шупшаш ‘ciągnąć’.
- Ъъ (twardy znak) — Ъ pisze się w wyrazach złożonych, w których pierwszy element kończy się twardą spółgłoską, a drugi zaczyna od e, ю lub я: йырӱож ‘atmosfera’, лумӱен ‘bałwan’, оргӱнда ‘pleksiglas’.
- Ыы [ə] — Ы oznacza zredukowaną, centralną samogłoskę, jak <a> w ang. <ago> czy <com-
ma>: ыр ‘kopiejka’, эрыкдымылык ‘niewola’.
- Ьь (miękki znak) — Ь wskazuje miękką wymowę liter л і н na końcu wyrazu lub przed literami innymi niż е, и, ю і я: мугыль ‘pogardliwie’, мыскынь ‘nieszczęsny’, вольык ‘bydło’, тӱннык ‘komin’.
- Ээ [e] — Э wymawia się jak pol. <e>: эр ‘poranek’, куэ ‘brzoza’.
- Юю [ju/ u] — Ю na początku wyrazu, po samogłosce і po ъ wymawia się jak pol. <ju>: Юл ‘Wołga’, омыю ‘senność’, йырӱож ‘atmosfera’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <u>: нюстык ‘ponury’.
- Яя [ja/ a] — Я na początku wyrazu, po samogłosce і po ъ wymawia się jak pol. <ja>: яндар ‘czysty’, ияш ‘pływać’, вӱдӱяжга ‘trzcina’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <a>: тӱня ‘świat’.

Trzej bracia

Е., urodzony w 1322

У., urodzony w 1324

Л., urodzony w 1328

Poczekalnia

Alfabet maryjski i zarys wymowy

Klasyfikacja spółgłosek pod względem miejsca artykulacji:

spółgłoski wargowe: p b m v.

spółgłoski dwuwargowe: p b m.

spółgłoska wargowo-zębowa: v.

spółgłoski przedniojęzykowe: t d s z n r l š ž.

spółgłoski zębowe: t d s z n r l.

spółgłoski dźwiękowe: š ž.

spółgłoski środkowojęzykowe: ć ń Ĺ.

spółgłoski tylnojęzykowe: k g ŋ.

Redukcja samogłosek (!)

Harmonia wokaliczna

Harmonia wokaliczna (samogłoskowa) to zjawisko fonetyczne polegające na tym, że poszczególne wyrazy składają się z samogłosek podobnych do siebie pod względem wybranych cech artykulacyjnych.

[...]

Poniżej podsumowanie podziału samogłosek pod kątem harmonii wokalicznej oraz wyboru samogłoski w przyrostkach:

[i e ə a] → e

[u o] → o

[ü ö] → ö

Etymologie maryjskie

Skróty: arab. = arabski; czuw. = czuwaski; fiń. = fiński; pturk. = praturkijski; pur. = prauralski; ts. = to samo; udm. = udmurcki.

кыраш 'bić, walić, uderzać' — udm. кораны 'rąbać, ścinać' — pur. *kirä-. [SUE4 12]

леве 'ciepły' — fiń. lämmin 'ts.' — pur. *lämpi. [TschW 335; SUE3 83–84]

олма 'jabłko'. Czuw. улма/ олма 'ts.'. [Fiedotow CM 256; TschW 448]

чиче 'tanina' — udm. чѣж 'rumiany' — pur. *čijči. [SUE5 162–164]

шовын 'mydło'. Czuw. супăнь/ сопăнь 'ts.'. Z arab. [Fiedotow CM 227; TschW 691]

шӱдыр 'gwiazda'. Czuw. çăltăp 'ts.'. Z pturk. *jaltuř. [Fiedotow CM 232; TschW 742; Stachowski 360]

Do zrobienia

Тугеже [...] мыланем его высокопревосходительствылан возаш верештеш. [Wygodska 117] 'W takim razie [...] będę musiał napisać do jego wysokiej ekscelencji.'

тугеже 'więc, zatem, w takim razie'.

мыланем cel. od мый 'ja'.

его высокопревосходительствылан cel. od его высокопревосходительство 'jego wysoka ekscelencja'. Высокопревосходительствылан to najdłuższy wyraz w przygotowanym dla serwisu Yandex Translate korpusie równoległym zawierającym ponad 370 tysięcy maryjsko-rosyjskich par zdań.

возаш (ем) 'pisać'.

верештеш 3. os. lp. od верешташ (ам) 'dostać się, znaleźć się, natknąć się'. Forma 3. os. lp. jest używana w konstrukcjach '(komuś) trzeba (zrobić), (ktoś) musi (zrobić)'.

Высокопревосходительствылан to najdłuższy wyraz w przygotowanym dla serwisu Yandex Translate korpusie równoległym zawierającym ponad 370 tysięcy maryjsko-rosyjskich par zdań. Wyraz pochodzi z maryjskiego tłumaczenia książki Emmy Wygodskiej pt. Пламя гнева (mar. Шыде тул, pol. 'płomień gniewu'), a konkretnie ze zdania: тугеже [...] мыланем его высокопревосходительствылан возаш верештеш 'w takim razie [...] będę musiał napisać do jego wysokiej ekscelencji'.

Закондымылыкыштлан нунылан тӱлалтеш. 'Za ich nieprawość będzie im zapłacone.'

закон 'prawo, reguła'

zakon-dəmə 'bezprawny'

zakon-dəmə-lək 'nieprawość, bezprawie'

zakon-dəmə-lək-əšt 'ich nieprawość'

zakon-dəmə-lək-əšt-lan 'za ich nieprawość'

Zakondəmələkəštlan to najdłuższy wyraz w maryjskim Nowym Testamencie. Jest częścią zdania z Drugiego Listu św. Piotra (2,13): zakondəmələkəštlan nunəlan tülalteš 'za ich nieprawość będzie im zapłacone'.

Inną ciekawostką z tego zdania jest podwójny celownik (z przyrostkiem лан):

закондымылыкышт 'ich nieprawość'

закондымылыкышт-лан 'za ich nieprawość'

нуно 'oni'

нуны-лан 'im, dla nich'

Czasowniki takie jak тўлаш 'płacić' i тўлалташ 'być płaconym' łączą się z dwoma celownikami, żeby pokazać, komu i za co się płaci.

Мыйын шылтен кийыктымем теке, тудо пеш тыглай ой: ик шўм гына пўсын ужеш. Шинча дене эн тўнжым ужын от шукто.

Теке мўнўын икмахатем, тўдў пиш проста: йўнг доно веле яжон ужаш лиэш. Сек керўл сўнзўлўн ак кай.

Ўнгын ўмыржў айдемын нарак, тудо кокла шот дене шымле ий ила. Ўнгў 'pu-chacz' to najkrótszy wyraz zawierający wszystkie trzy charakterystyczne dla języka maryjskiego litery alfabetu: н, ө, ў.

Źródła

Wasiljew = Васильев В.Н., Русско-марийский разговорник, 2004.

Wygodska = Выгодская Э., Шыде тул, кус. А.С. Смирнов, 1954.

ODSŁOWNIK

ODSŁOWNIK (odslownik twierdzący) ma przyrostek -маш/ -ымаш.

„am” „em”

odsl.-маш-ымаш

Czasowniki

Tryb oznajmujący: czas teraźniejszy

Czas teraźniejszy to właściwie czas teraźniejszo-przyszły.

„am” „em”

1. os. lp.-ам-ем

2. os.-ат-ет

3. os.-еш-а

1. os. lm.-ына-ена

2. os.-ыда-еда

3. os.-ыт-ат

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

ужаш (ам) ‘widzieć’: ужам, ужат, ужеш, ужына, ужыда, ужыт.

ончаш (ем) ‘patrzeć’: ончем, ончет, онча, ончена, ончеда, ончат.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty I

„am” „em”

1. os. lp.-ым-ышым

2. os.-ыч-ышыч

3. os.-Е-ыш

1. os. lm.-на-ышна

2. os.-да-ышда

3. os.-ыч-ышт

Koncówki -на i -да w formach 1. i 2. os. lm. (obu koniugacji) mogą być akcentowane lub nie.

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

лудаш (ам) ‘czytać’: лудым, лудыч, лудо, лудна, лудда, лудыч.

возаш (ем) ‘pisać’: возышым, возышыч, возыш, возышна, возышда, возышт.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty II

Przyrostki tradycyjnych form analitycznych:

„am” „em”

1. os. lp.-ын улам-ен улам

2. os.-ын улат-ен улат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ын улына-ен улына

2. os.-ын улыда-ен улыда

3. os.-ын улыт-ен улыт

Przyrostki form syntetycznych:

„am” „em”

1. os. lp.-ынам-енам

2. os.-ынат-енат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ынна-енна

2. os.-ында-енда

3. os.-ыныт-еныт

Poniżej syntetyczne formy bardzo regularnych czasowników:

шочаш (ам) ‘urodzić się’: шочынам, шочынат, шочын, шочынна, шочында, шочыныт.

колаш (ем) ‘umrzeć’: коленам, коленат, колен, коленна, коленда, коленыт.

Tryb chcący: czas teraźniejszy

„am” „em”

1. os. lp.-нем-ынем

2. os.-нет-ынет

3. os.-неже-ынеже

1. os. lm.-нена-ынена

2. os.-неда-ынеда

3. os.-нешт-ынешт

Tryb rozkazujący

„am” „em”

1. os. lp. —

2. os.(jak to nazwać?)-E

3. os.-ше/-же-ыже

1. os. lm.(-ына)(-ена)

2. os.-са/-за-ыза

3. os.-ышт-ышт

W 1. os. lm. używa się form trybu oznajmującego, np. лудына ‘czytamy; czytamy’, возена ‘piszemy; piszmy’. Przyrostki -са/ -за w formach 2. os. lm. (obu koniugacji) są niekacentowane.

Dopełniacz

Przyrostkiem dopełniacza jest -н/ -ын.

mian.dop.

ача ‘ojciec’ачан

эрге ‘syn’эргын

чүчү ‘wujek’чүчүн

ўдыр ‘córką’ўдырын

Celownik

Przyrostkiem celownika jest -лан.

mian.cel.

ача ‘ojciec’ачалан

эрге ‘syn’эргылан

чўчў ‘wujek’чўчўлан

ўдыр ‘córka’ўдырлан

Przyrostek -лан może być akcentowany lub nie; w tym drugim przypadku akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Inessiwus

Przyrostkiem inessiwu jest -ште/-ыште.

mian.iness.

ола ‘miasto’олаште

корно ‘droga’корнышто

пасу ‘pole’пасушто

пöрт ‘dom’пöртыштö

Illatiwus

Przyrostkiem illatiwu jest -ш(ке)/ -ыш(ке).

mian.illat.

ола ‘miasto’олаш(ке)

корно ‘droga’корныш(ко)

пасу ‘pole’пасуш(ко)

пöрт ‘dom’пöртыш(кö)

Latiwus

Przyrostkiem latiwu jest -ш/ -еш/ -эш.

mian.lat.

ола ‘miasto’олаш

корно ‘droga’корнеш

пасу ‘pole’пасуэш

пóрт ‘dom’пóртеш

Rzeczowniki zakończone na [j] odmieniają się regularnie, ale należy zwrócić uwagę na pisownię, np. мўй ‘miód’ : мўеш.

Komitativus

Przyrostkiem komitativu jest -ге. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.

мiан.ком.

ОняОняге

ОшалгеОшалгыге

ОроптиОроптиге

ОшалякОшалякге

Przyrostek komitativu jest akcentowany.

Komparativus

Przyrostkiem komparativu jest -ла. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.

мiан.комр.

ОняОняла

ОшалгеОшалгыла

ОроптиОроптила

ОшалякОшалякла

Przyrostek komparativu jest nieakcentowany, więc akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Drachenfutter rn. ‘jedzenia dla smoka’. Od Drache rn. ‘smok’ i Futter rn. ‘pożywienie, karma’. W przenośni Drachenfutter oznacza upominek, np. kwiaty lub słodycze, dla bliższej osoby, która się gniewa.

Słownictwo

Пешкыде ‘twardy’ i пушкыдо ‘miękki’ to para zaskakująco podobnych antonimów.

Cytaty

The clumsiest literal translation is a thousand times more useful than the prettiest paraphrase. — Vladimir Nabokov

Es gibt keine schlechten schüler, es gibt nur miserable lernmethoden. — Sebastian Leitner

If learning a foreign language really is important to you, it's up to you to make time for it in your day. — John Fotheringham

If you know how to handle the verbs, you know how to handle the language. Everything else is just vocabulary. — Michel Thomas

No language is justly studied merely as an aid to other purposes. It will in fact better serve other purposes, philological or historical, when it is studied for love, for itself. — J.R.R. Tolkien

No man can be a good citizen if he is not at least in process of learning to speak the language of his fellow-citizens. — Theodore Roosevelt

No painting, no art, no photograph in the world can excite me as much as a printed page of text in a foreign language I can't read... yet. — Barry Farber

Self-education is, I firmly believe, the only kind of education there is. — Isaac Asimov

A year from now you will wish you had started today. — Karen Lamb

Maryjczycy i języki maryjskie w spisie powszechnym

Poniżej garść wybranych danych ze Wszechrosyjskiego Spisu Powszechnego 2020, którego wyniki pod koniec grudnia 2022 roku opublikowała rosyjska Federalna Służba Statystyki Państwowej (Rosstat).

W spisie wymieniono trzy grupy narodowościowe Maryjczyków:

M₁ = мари́йцы (мар, мари, мари́й, меря, черемисы)

M₂ = горные мари́йцы (горномари́йцы)

M₃ = лугово-восточные мари́йцы (луговые мари́йцы, уральские мари́йцы)

oraz trzy grupy językowe:

jM₁ = марийский

jM₂ = горномарийский

jM₃ = лугово-восточный марийский

Tom 5, tabela 1: Narodowość. Narodowość maryjską zadeklarowało 437 981 osób (M₁ 423 803, M₂ 14 077, M₃ 101).

Tom 5, tabela 3: Znajomość języka rosyjskiego. Znajomość języka rosyjskiego zadeklarowało 430 022 Maryjczyków (M₁ 416 087, M₂ 13 834, M₃ 101), z czego na co dzień posługuje się nim 417 407 Maryjczyków (M₁ 404 835, M₂ 12 472, M₃ 100).

Tom 5, tabela 4: Znajomość języków. Znajomość języków maryjskich zadeklarowały 274 303 osoby (jM₁ 258 722, jM₂ 15 352, jM₃ 229), z czego na co dzień posługuje się nimi 243 707 osób (jM₁ 228 678, jM₂ 14 882, jM₃ 147).

Tom 5, tabela 5: Znajomość języków wg najliczniejszych narodowości. Najwięcej użytkowników języki maryjskie mają wśród następujących narodowości:

jM₁

jM₂

jM₃

Σ

Maryjczycy

241 194

15 088

181

256 463

Rosjanie

10 397

131

37

10 565

Tatarzy

2 223

2

1

2 226

Baszkirowie

1 785

—

—

1 785

Czuwasze

377

59

—

436

Udmurci

321

—

—

321

Pozostałe narodowości deklarujące znajomość języków maryjskich (bez podziału na jM₁, jM₂, jM₃):

Mordwini (49)	Tadźycy (9)	Gruzini (4)
Ukraińcy (49)	Mołdawianie (8)	Lezgini (4)
Ormianie (27)	Komi Zyrianie (7)	Osetyjczycy (4)
Uzbeky (21)	Niemcy (7)	Żydzi (4)
Kazachowie (17)	Awarowie (6)	Kozacy (3)
Kereszeni (17)	Czeczeńcy (6)	Erzjanie (2)
Białorusini (15)	Koreańczycy (6)	Jakuci (2)
Azerowie (10)	Turkmeni (5)	Kirgizi (2)

Komi Permiacy (2)
Buriaci (1)
Chakasi (1)

Grecy (1)
Kałmucy (1)
Karelowie (1)

Kumycy (1)
Lakowie (1)
Tatarzy krymscy (1)

cytaty

Excellence is an art won by training and habituation: we do not act rightly because we have virtue or excellence, but we rather have these because we have acted rightly; “these virtues are formed in man by his doing the actions”; we are what we repeatedly do. Excellence, then, is not an act but a habit: “the good of man is a working of the soul in the way of excellence in a complete life; ...for as it is not one swallow or one fine day that makes a spring, so it is not one day or a short time that makes a man blessed and happy.” [W. Durant, *The story of philosophy: the lives and opinions of the greater philosophers*, 1962, p. 74.]

For too long, second language teaching has been dominated by an emphasis on communication, but accurate communication depends largely on an extensive knowledge of vocabulary. [K.S. Folse, *Myths about teaching and learning second language vocabulary: what recent research says*, 2004, p. 10.]

Learning a language entails learning numerous aspects about that language, including its pronunciation, writing system, syntax, pragmatics, rhetorical modes for reading and composition, culture, and spelling, but the most important aspect is vocabulary. [K.S. Folse, *Myths about teaching and learning second language vocabulary: what recent research says*, 2004, p. 1.]

[...] no language is justly studied merely as an aid to other purposes. It will in fact better serve other purposes, philological or historical, when it is studied for love, for itself. [J.R.R. Tolkien, *English and Welsh*, [w:] *The monsters and the critics, and other essays*, ed. C. Tolkien, 1997, p. 189.]

Success in language learning is determined by a simple equation: invested time + interestedness = result. [K. Lómb, *Polyglot: how I learn languages*, 2008, p. 173.]

apostrof i cudzysłów definicyjny

Apostrof (◌'◌, w Unikodzie: U+02BC) to pojedynczy znak, który jest częścią wyrazu.

W lipcu '81 O'Brien wyrzucił Jimmy'ego z college'u za newage'owe poglądy.¹

I shouldn't've been talkin' to y'all's friends' parents.

Cudzysłów definicyjny (‘◌’, w Unikodzie: U+2018 i U+2019) to właściwie para znaków — cudzysłów otwierający i cudzysłów zamykający — które obejmują tekst, podobnie jak para nawiasów. Jest często używany do podawania znaczeń wyrazów i zwrotów w obcym języku.

Przymiotniki happy ‘szczęśliwy’ i sad ‘smutny’ to para antonimów.

Angielski zwrot to kick the bucket — dosł. ‘kopnąć w wiadro’ — znaczy ‘kopnąć w kalendarz, umrzeć’.

I nie robi na mnie wrażenia stanowisko konsorcjum Unicode, które zaleca używanie zamykającego cudzysłowu U+2019 w funkcji apostrofu.²

¹ Por.: A. Wolański, Edycja tekstów. Praktyczny poradnik, 2008, s. 63–64.

² Zob.: <https://tedclancy.wordpress.com/2015/06/03/which-unicode-character-should-represent-the-english-apostrophe-and-why-the-unicode-committee-is-very-wrong/>

Dialekty maryjskie w TschW

Źródło: Moisis A., Saarinen S., Tscheremissisches Wörterbuch, 2008. Wydanie cyfrowe z 2023 dostępne na stronie <https://doi.org/10.33341/sus.877>.

O = Ostdialekt

Ob₁ = Birska, Čurajevo

Ob₂ = Birska

Oka = Kaltasy, Čaškino

Okr = Krasnoufimsk, Nižnij Potam

Ok = Bolšoj Kilmez

M = Wiesen- bzw. Mitteldialekt

Ms = Sernur

Mm₁, Mm₂, Mm₃ = Morki

Mmu = Mari Ušem

Mwo = Wołga-Dialekt, Krasnyj Jar

Mup = Upša

NW = Nordwestdialekt

NW = Jaransk

W = West- bzw. Bergdialekt

W₁ = Koźmodemjansk, Jelasy

W₂ = Koźmodemjansk, Jatykovo

Ubezdźwięcznienie spółgłosek

W rdzennie maryjskich wyrazach spółgłoska d, a w zapożyczeniach spółgłoski b, d, g i v są wymawiane dźwięcznie przed samogłoską, ale bezdźwięcznie przed spółgłoską i na końcu wyrazu.

kid — kidšə — kidəm,

bloġ — bloġšə — bloġəm.

Przyrostki, poimki, spójniki i partykuły na d i g wymawia się przez ğ i ġ, jeśli następują po spółgłosce zwartej, zwarto-szczelinowej lub szczelinowej.

-dəmə: joćadəmə — mućašďəmə,

gəc: el gəc — pört ġəc.

Nazwy czasów

Poniżej 1. os. lp. czasownika tolaš (am) ‘przyjść’ w siedmiu czasach trybu oznajmującego.

Saarinen S., Mari, [w:] The Oxford guide to the Uralic languages, ed. M. Bakró-Nagy, J. Laakso, E. Skribnik, 2022.

toləmpresent

toləmfirst past

tolənamsecond past

tolam ələfirst periphrastic imperfect

tolam ulmašsecond periphrastic imperfect

tolənam ələfirst periphrastic perfect

tolənam ulmašsecond periphrastic perfect

O czasie przyszłym Saarinen pisze „there is no future tense” i słowem nie wspomina, że jego funkcję pełni czas teraźniejszy.

Bradley J., Luutonen J., Mari, [w:] *The Uralic languages*, ed. D. Abondolo, R.-L. Valijärvi, 2023.

tolampresent/ non-past

toləmsimple past 1

tolənamsimple past 2

tolam ələcompound imperfect I

tolam ulmašcompound imperfect II

tolənam ələcompound perfect I

tolənam ulmašcompound perfect II

Pisząc o języku maryjskim po polsku, czyli w języku, w którym w ogóle niewiele o Maryjczykach się pisze, napotyka się tu i ówdzie problemy natury terminologicznej. Jak bowiem opisać zjawiska językowe, której dotąd opisywane były w polskim językoznawstwie sporadycznie, jeśli w ogóle?

Martin Haspelmath we wstępie do swojej gramatyki języka lezgińskiego (*A grammar of Lezgian*, 1993) objaśnił, że odszedł od nieprzejrzystej tradycyjnej terminologii gramatycznej używanej przez sowieckich autorów, jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”, na rzecz terminów z ułatwiającą zapamiętanie zawartości opisową

Inną cechą, która przyczynia się do tego, że niniejsza gramatyka jest przyjazna dla czytelników, jest unikanie nieprzejrzystych etykiet kategorii gramatycznych, takich jak „piąty elatiwus” czy „czas przeszły 3”. Zamiast tego zastosowano etykiety gramatyczne z ułatwiającą zapamiętanie zawartością opisową, takie jak „superelatiwus”, czy „czas przeszły dokonany”.

Herneh kapustanke

Jak najczęściej zwykłych akapitów i ciągłego tekstu. Tabele — tylko dla informacji wymagających dwóch wymiarów.

Transkrypcja i wymowa

Aa [a] — A wymawia się jak pol. <a>: ача ‘ojciec’, кава ‘niebo’.

Бб [b] — Б wymawia się jak pol. <b>: онгамбал ‘półka’.

Вв [v] — В wymawia się jak pol. <w>: вуй ‘głowa’, ава ‘matka’.

Гг [g] — Г wymawia się jak pol. <g>: кугу ‘duży’, йынгыр ‘dzwonek’.

Дд [d] — Д wymawia się jak pol. <d>: лудаш ‘czytać’, кундем ‘region’.

Ее [e/je] — Е na początku wyrazu, po samogłosce i po ь wymawia się jak pol. <je>: ер ‘jezioro’, каен ‘poszedł’, лумъен ‘bałwan’. W pozostałych pozycjach wymawia się jak pol. <e>: пеш ‘bardzo’.

Жж [ž] — Ж wymawia się jak pol. <ž>: жап ‘czas’, кужу ‘długi’.

Зз [z] — З wymawia się jak pol. <z>: иза ‘starszy brat’, таза ‘zdrowy’. Przed и zawsze twardo, jak w pol. <Zimbabwe>: изи ‘mały’.

Ии [i] — И wymawia się jak pol. <i>: ир ‘dziki’, изи ‘mały’.

Йй [j] — Й wymawia się jak pol. <j>: йӱк ‘głos, dźwięk’, мый ‘ja’.

Кк [k] — К wymawia się jak pol. <k>: ик ‘jeden’, кок ‘dwa’.

Лл [l/ɫ] — Л przed ь, ю и я jest wymawiane miękko, jak <gli> we wł. <figlio>: вольык ‘bydło’, лювык ‘brudny, niechlujny’, коля ‘mysz’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е и jest wymawiane twardo, jak pol. <ł>: кол ‘ryba’, лум ‘śnieg’, олма ‘jabłko’. Przed е и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

Мм [m] — М wymawia się jak pol. <m>: мо ‘co?’, эм ‘lekarstwo’.

Нн [n/ɲ] — Н przed ь, ю и я jest wymawiane miękko, jak pol. <ń>: тӱннык ‘komin’, нюстык ‘ponury’, арня ‘tydzień’. Na końcu wyrazu oraz przed pozostałymi literami z wyjątkiem е и jest wymawiane twardo, jak pol. <n>: кӱн ‘czyj?’, нунылан ‘dla nich’. Przed е и jest wymawiane twardo lub miękko w zależności od wyrazu.

Нн [ŋ] — Н wymawia się jak <n> w pol. <bank> lub jak <ng> w ang. <king>: ен ‘człowiek’, санга ‘czoło’, онга ‘deska’.

Оо [o] — О wymawia się jak pol. <o>: мотор ‘ładny’, ошпоч ‘orzeł bielik’.

Ӧӧ [ö] — Ӧ wymawia się jak w niem. <schön> lub fr. <fleur>: ӧртнӧр ‘siodło’, тӧр ‘płaski, równy’.

Пп [p] — П wymawia się jak pol. <p>: пу ‘drewno’, ӱп ‘włosy’.

Рр [r] — Р wymawia się jak pol. <r>: руш ‘Rosjanin’, яра ‘pusty’, пор ‘kreda’.

Сс [s] — С wymawia się jak pol. <s>: сӱсна ‘świnia’, кас ‘wieczór’. Przed и zawsze twar-
do, jak w pol. <Singapur>: ситаш ‘wystarczy’.

Тт [t] — Т wymawia się jak pol. <t>: тул ‘ogień’, иктат ‘żaden, ani jeden’.

Уу [u] — У wymawia się jak pol. <u>: мут ‘słowo’, кугу ‘duży’.

ӮӮ [ü] — Ӯ wymawia się jak w niem. <über> lub fr. <sûr>: үй ‘masło’, кӱтӱ ‘stado’.

Чч [č] — Ч wymawia się jak pol. <č>: чӱчӱ ‘wujek’, поч ‘ogon’.

Шш [š] — Ш wymawia się jak pol. <sz>: шӱшпых ‘słowik’, шупшаш ‘ciągnąć’.

Ъъ (twardy znak) — Ъ pisze się w wyrazach złożonych, w których pierwszy element kończy się twardą spółgłoską, a drugi zaczyna od е, ю lub я: йырӱож ‘atmosfera’, лумӱен ‘bałwan’, оргӱанда ‘pleksiglas’.

Ыы [ə] — Ы oznacza zredukowaną, centralną samogłoskę, jak <a> w ang. <ago> czy <com-
ma>: ыр ‘kopiejka’, эрыкдымылык ‘niewola’.

Ьь (miękki znak) — Ь wskazuje miękką wymowę liter л і н na końcu wyrazu lub przed literami innymi niż е, и, ю і я: мугыль ‘pogardliwie’, мыскынь ‘nieszczęsny’, вольык ‘bydło’, тӱннык ‘komin’.

Ээ [e] — Э wymawia się jak pol. <e>: эр ‘poranek’, куэ ‘brzoza’.

Юю [ju/ u] — Ю na początku wyrazu, po samogłosce і po ъ wymawia się jak pol. <ju>:
Юл ‘Wołga’, омыю ‘senność’, йырӱож ‘atmosfera’. W pozostałych pozycjach wyma-
wia się jak pol. <u>: нюстык ‘ponury’.

Яя [ja/ a] — Я na początku wyrazu, po samogłosce і po ъ wymawia się jak pol. <ja>:
яндар ‘czysty’, ияш ‘pływać’, вӱдӱяжга ‘trzcina’. W pozostałych pozycjach wymawia
się jak pol. <a>: тӱня ‘świat’.

Poczekalnia

Alfabet maryjski i zarys wymowy

Klasyfikacja spółgłosek pod względem miejsca artykulacji:

spółgłoski wargowe: p b m v.

spółgłoski dwuwargowe: p b m.

spółgłoska wargowo-zębowa: v.

spółgłoski przedniojęzykowe: t d s z n r l š ž.

spółgłoski zębowe: t d s z n r l.

spółgłoski dźwiękowe: š ž.

spółgłoski środkowojęzykowe: ć ń l.

spółgłoski tylnojęzykowe: k g ŋ.

Redukcja samogłosek (!)

Harmonia wokaliczna

Harmonia wokaliczna (samogłoskowa) to zjawisko fonetyczne polegające na tym, że poszczególne wyrazy składają się z samogłosek podobnych do siebie pod względem wybranych cech artykulacyjnych.

[...]

Poniżej podsumowanie podziału samogłosek pod kątem harmonii wokalicznej oraz wyboru samogłoski w przyrostkach:

[i e ə a] → e

[u o] → o

[ü ö] → ö

Nierosyjskie litery w grażdzańskich alfabetach wybranych języków Europy

Alfabet rosyjski: а б в г д е ё ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я.

mrj

maryjski górski

ä ö ü Ё

mhr

maryjski łąkowy

ӧ ӧ ӧ

udm

udmurcki

ӓ ӓ ӓ ӓ

kom

komi

i ö

chv

czuwaski

ă ě ç ŷ

tat

tatarski

ə ж ң ө ү һ

xal

kałmucki

bak

baszkirski

ғ ҙ ҕ Ө Ү Һ ә

bel

białoruski

i ŷ

ukr

ukraiński

ґ ґ i і

bos

bośniacki

ђ ј љ њ ћ џ

srp

serbski

cnr

czarnogórski

ђ 3 ј љ њ ć ћ џ

zakon-dəmə-lək-əšt-lan ‘za ich nieprawość’

Zakondəmələkəştlan to najdłuższy wyraz w maryjskim Nowym Testamencie. Jest częścią zdania z Drugiego Listu św. Piotra (2,13): zakondəmələkəştlan nunəlan tülalteş ‘za ich nieprawość będzie im zapłacone’.

Inną ciekawostką z tego zdania jest podwójny celownik (z przyrostkiem лан):

закондымылыкышт ‘ich nieprawość’

закондымылыкышт-лан ‘za ich nieprawość’

нуно ‘oni’

нуны-лан ‘im, dla nich’

Czasowniki takie jak тўлаш ‘płacić’ i тўлалташ ‘być płaconym’ łączą się z dwoma celownikami, żeby pokazać, komu i za co się płaci.

Мыйын шылтен кийыктымем теке, тудо пеш тыглай ой: ик шўм гына пўсын ужеш. Шинча дене эн тўнжым ужын от шукто.

Теке мўнўын икмахатем, тўдў пиш проста: йўнг доно веле яжон ужаш лиэш. Сек керўл сўнзўлўн ак кай.

Ўнгын ўмыржў айдемын нарак, тудо кокла шот дене шымле ий ила. Ўнгў ‘pu-chacz’ to najkrótszy wyraz zawierający wszystkie trzy charakterystyczne dla języka maryjskiego litery alfabetu: н, ў, ў.

Źródła

Wasiljew = Васильев В.Н., Русско-марийский разговорник, 2004.

Wygodska = Выгодская Э., Шыде тул, кус. А.С. Смирнов, 1954.

ODSŁOWNIK

ODSŁOWNIK (odsłownik twierdzący) ma przyrostek -маш/ -ымаш.

„am” „em”

odsl.-маш-ымаш

Czasowniki

Tryb oznajmujący: czas teraźniejszy

Czas teraźniejszy to właściwie czas teraźniejszo-przyszły.

„am” „em”

1. os. lp.-ам-ем

2. os.-ат-ет

3. os.-еш-а

1. os. lm.-ына-ена

2. os.-ыда-еда

3. os.-ыт-ат

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

ужаш (ам) ‘widzieć’: ужам, ужат, ужеш, ужына, ужыда, ужыт.

ончаш (ем) ‘patrzeć’: ончем, ончет, онча, ончена, ончеда, ончат.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty I

„ам” „ем”

1. os. lp.-ым-ышым

2. os.-ыч-ышыч

3. os.-Е-ыш

1. os. lm.-на-ышна

2. os.-да-ышда

3. os.-ыч-ышт

Koncówki -на і -да w formach 1. і 2. os. lm. (obu koniugacji) mogą być akcentowane lub nie.

Poniżej przykłady odmiany bardzo regularnych czasowników:

лудаш (ам) ‘czytać’: лудым, лудыч, лудо, лудна, лудда, лудыч.

возаш (ем) ‘pisać’: возышым, возышыч, возыш, возышна, возышда, возышт.

Tryb oznajmujący: czas przeszły prosty II

Przyrostki tradycyjnych form analitycznych:

„ам” „ем”

1. os. lp.-ын улам-ен улам

2. os.-ын улат-ен улат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ын улына-ен улына

2. os.-ын улыда-ен улыда

3. os.-ын улыт-ен улыт

Przyrostki form syntetycznych:

„am” „em”

1. os. lp.-ынам-енам

2. os.-ынат-енат

3. os.-ын-ен

1. os. lm.-ынна-енна

2. os.-ында-енда

3. os.-ыныт-еныт

Poniżej syntetyczne formy bardzo regularnych czasowników:

шочаш (ам) ‘urodzić się’: шочынам, шочынат, шочын, шочынна, шочында, шочыныт.

колаш (ем) ‘umrzeć’: коленам, коленат, колен, коленна, коленда, коленыт.

Tryb chcący: czas teraźniejszy

„am” „em”

1. os. lp.-нем-ынем

2. os.-нет-ынет

3. os.-неже-ынеже

1. os. lm.-нена-ынена

2. os.-неда-ынеда

3. os.-нешт-ынешт

Tryb rozkazujący

„am” „em”

1. os. lp. —

2. os. (jak to nazwać?) -E

3. os. -ШЕ/ -ЖЕ-ЫЖЕ

1. os. lm. (-ына)(-ена)

2. os. -са/ -за-ыза

3. os. -ЫШТ-ЫШТ

W 1. os. lm. używa się form trybu oznajmującego, np. лудына ‘czytamy; czytamy’, возена ‘piszemy; piszemy’. Przyrostki -са/ -за w formach 2. os. lm. (obu koniugacji) są nieakcentowane.

Dopełniacz

Przyrostkiem dopełniacza jest -н/ -ын.

mian.dop.

ача ‘ojciec’ ачан

эрге ‘syn’ эргын

чүчү ‘wujek’ чүчүн

ўдыр ‘córką’ ўдырын

Celownik

Przyrostkiem celownika jest -лан.

mian.cel.

ача ‘ojciec’ ачалан

эрге ‘syn’ эргылан

чүчү ‘wujek’ чүчүлан

ўдыр ‘córką’ ўдырлан

Przyrostek -лан może być akcentowany lub nie; w tym drugim przypadku akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Inessiwus

Przyrostkiem inessiwu jest -ште/-ыште.

mian.iness.

ола 'miasto'олаште

корно 'droga'корнышто

пасу 'pole'пасушто

пöрт 'dom'пöртыштö

Illatiwus

Przyrostkiem illatiwu jest -ш(ке)/ -ыш(ке).

mian.illat.

ола 'miasto'олаш(ке)

корно 'droga'корныш(ко)

пасу 'pole'пасуш(ко)

пöрт 'dom'пöртыш(кö)

Latiwus

Przyrostkiem latiwu jest -ш/-еш/-эш.

mian.lat.

ола 'miasto'олаш

корно 'droga'корнеш

пасу 'pole'пасуэш

пöрт 'dom'пöртеш

Rzeczowniki zakończone na [j] odmieniają się regularnie, ale należy zwrócić uwagę na pisownię, np. мўй 'miód' : мўеш.

Komitatiwus

Przyrostkiem komitatiwu jest -re. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.

mian.kom.

ОняОняге

ОшалгеОшалгыге

ОроптиОроптиге

ОшалякОшалякге

Przyrostek komitativu jest akcentowany.

Komparativus

Przyrostkiem komparativu jest -ла. Poniższe przykłady to maryjskie żeńskie imiona.
mian.komp.

ОняОняла

ОшалгеОшалгыла

ОроптиОроптила

ОшалякОшалякла

Przyrostek komparativu jest nieakcentowany, więc akcent pada na tę samą sylabę co w mianowniku.

Drachenfutter rn. ‘jedzenia dla smoka’. Od Drache rm. ‘smok’ i Futter rn. ‘pożywienie, karma’. W przenośni Drachenfutter oznacza upominek, np. kwiaty lub słodycze, dla bliższej osoby, która się gniewa.

Słownictwo

Пешкыде ‘twardy’ i пушкыдо ‘miękki’ to para zaskakująco podobnych antonimów.

Cytaty

The clumsiest literal translation is a thousand times more useful than the prettiest paraphrase. — Vladimir Nabokov

Es gibt keine schlechten schüler, es gibt nur miserable lernmethoden. — Sebastian Leitner

If learning a foreign language really is important to you, it's up to you to make time for it in your day. — John Fotheringham

If you know how to handle the verbs, you know how to handle the language. Everything else is just vocabulary. — Michel Thomas

No language is justly studied merely as an aid to other purposes. It will in fact better serve other purposes, philological or historical, when it is studied for love, for itself. — J.R.R. Tolkien

No man can be a good citizen if he is not at least in process of learning to speak the language of his fellow-citizens. — Theodore Roosevelt

No painting, no art, no photograph in the world can excite me as much as a printed page of text in a foreign language I can't read... yet. — Barry Farber

Self-education is, I firmly believe, the only kind of education there is. — Isaac Asimov

A year from now you will wish you had started today. — Karen Lamb

Najdłuższe słowa

W korpusie są trzy 20-literowe rodzime słowa:

лұдықшыдымылыкыштан

сонгырапочкалтышымат

тургыжландарымыланна

Słownictwo maryjskie

Кумытло 'trójca'